

VASPITANJE ADOLESCENATA U VREME RIJALITI PROGRAMA I TABLOIDNOG NOVINARSTVA – ZAKONSKA REGULATIVA

Ana R. Slavković¹ Vukan R. Slavković²

Sažetak: Cilj ovog rada je analiza medijske slike i pokušaj dolaženja do odgovora na pitanja iz kojih razloga se počinioci krivičnih dela u medijima prikazuju na način koji ne odgovara realnosti, ali i koje kategorije mladih su najpodložnije uticaju ovakvih negativnih uzora, kao i na koji način porodica i zakonska regulativa mogu da ih zaštite. Autori zaključuju da iza medijskog predstavljanja sveta kriminala kao idiličnog, stoje centri moći, koji u dogovoru sa vlasnicima medijskih kuća plasiraju ovakve sadržaje kroz najgledanije programe, sa ciljem da se formiraju nesigurne ličnosti, sklone bolestima zavisnosti, koje tokom razvoja prate neadekvatne uzore i ne ostvaruju razvojne zadatke adolescencije. Promovisanje štetnih medijskih sadržaja ima negativan učinak na razvoj adolescenata i razvojne fenomene koji se na adolescentnom uzrastu dešavaju. Najveći rizik da usvoje antisocijalne vrednosti prezentovane u medijima snose mladi iz porodica u kojima vlada loša emocionalna klima, pa nemaju doživljaj pripadnosti i kroz slepo predavanje vršnjačkoj grupi, usvajanje pogrešnih vrednosti i uzora iz sveta medija, traže zamenu za porodicu. Blizak odnos sa roditeljima omogućava mladoj osobi da sa njima razgovara o uzorima iz sveta medija, pozitivnim i negativnim junacima, vrednostima, dilemama, događajima iz sveta vršnjačkih odnosa, planovima za budućnost, kao i da roditelj detetu prenese životna iskustva i pomogne u formiranju medijske pismenosti. Neophodna je zakonska regulativa koja će zaštititi osetljive društvene grupe od medijske eksploatacije, ili izloženosti medijskom nasilju.

Ključne reči: vaspitanje adolescenata, medijsko nasilje, porodica, zakonska regulativa

¹ psihologija.ana@gmail.com doktorand, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski

² vukanslavkovic@yahoo.com, Visoka škola strukovnih studija za kriminalistiku i bezbednost u Nišu

Pod pojmom medijskog nasilja podrazumeva se indoktrinacija, laž, diskriminacija, uvrede, ucene i rasna segregacija dece (Theunert, 2000). Drugi autori pod ovim pojmom podrazumevaju „povredu nečije fizičke i emocionalne dobrobiti“ (Potter & Thai, 2019), kao i svaki napad na formiranje zdrave ličnosti mlade osobe, u vidu nametanja neukusa, primitivizma, površnosti, isticanja finansijskog statusa, bezobzirnosti, bezosećajnosti i degradiranja pripadnika određenih društvenih grupa (Slavković & Slavković, 2019).

Ako pogledamo sadržaje rijaliti programa, naslove najpoznatijih dnevnih novina i internet portala, koji se odnose na izveštavanje o izvršiocima krivičnih dela u Srbiji, primetno je da većina njih predstavlja profesionalne kriminalce kao sposobne, preduzimljive i uspešne ljude, a često se mogu videti izrazi kao što su „heroji i vitezovi beogradskog asfalta“, „legenda Beograda“, „kontroverzni biznismen“. Nisu retki ni novinarski članci u kojima se mnogo puta piše gotovo isti tekstovi o kriminalcima iz 90-ih godina, koji su davno okončali živote u međusobnim obračunima, ili su duže od dve decenije na izdržavanju zatvorskih kazni. Navedeni novinarski članci nastoje da život u kriminalnom miljeu prikažu kao idiličan, pun izazova i uzbuđenja, a teška krivična dela koja su činili kao herojstvo, hrabrost i srčanost. Često se mogu sresti i izrazi kao što su „viteštvo“ i „poštovanje kodeksa časti“. Sve navedeno je sušta suprotnost u odnosu na krivična dela za koja su osuđivani, a koja se mahom odnose na reketiranje, proizvodnju i stavljanje u promet opojnih supstanci, nasilničko ponašanje, trgovinu drogom i oružjem, razbojništva, pljačke, ubistva.

Postavlja se pitanje razloga zbog kojih se počinioци teških krivičnih dela u televizijskim emisijama, rijaliti programima, novinarskim člancima i na internet portalima, prikazuju na način koji ne odgovara realnosti, kakav uticaj to ima na mlade i koje kategorije mladih su najpodložnije negativnom uticaju ovakvih „uzora“, kao i na koji način porodica i zakonska regulativa mogu da zaštite maloletnike od njihovog negativnog vaspitnog uticaja. Ovo pitanje ćemo pokušati da bliže razjasnimo u daljem tekstu.

Zašto je uloga porodice u vaspitanju mladih pod negativnim uticajem drugih agenasa socijalizacije?

Mnogi istraživači i teoretičari ističu da je ključ pravilnog vaspitanja adolescenta, fleksibilnost porodičnih granica, spremnost na promene i prilagođavanje razvojnim odlikama adolescenata, kao i promenama koje se događaju na socijalnom planu. Menjaju se porodična pravila, uloge, odnosi, a porodica prihvata nove značajne ličnosti, kao što su prijatelji tinejdžera, idoli, uzori iz sveta medija, emotivni partneri. Uprkos nastalim promenama, porodica treba da uspostavi ravnotežu i napreduje u svom razvoju (Slavković, 2019).

Na ovom putu, porodica se može susresti sa brojnim preprekama, kao što su problemi koje je eventualno iskusio sam roditelj u istom stadijumu razvoja, preterana krutost u stavovima, previsoki zahtevi, nemogućnost da roditelji prepoznaju potrebe adolescenta i na njih adekvatno odgovore, kao i narcizam roditelja. Poseban problem sa kojim se susreću roditelji, ali i šire socijalno okruženje je prisustvo neadekvatnih uzora u medijima, koji promovišu antisocijalne vrednosti, koje veoma lako usvaja i vršnjačka grupa, zahtevajući od svojih članova da se konformiraju istim. Roditelji često ne uspevaju da budu uzori mladima jer oni žele sasvim drugačiji život, kakav nude antisocijalni junaci iz medija.

Jedan od najznačajnijih razvojnih zadataka u adolescenciji je formiranje identiteta, koji je pod velikim je uticajem identifikacije sa roditeljima. Izgradnja identiteta počinje još u ranom detinjstvu, a najintenzivnija je u periodu kasne adolescencije i traje tokom celog života, potpomognuta svesnim i nesvesnim procesima identifikacije. Najjači podsticaj za poistovećivanje predstavlja pozitivan uzajamni odnos između roditelja i dece, pristupačnost (prisustvo) roditelja i mogućnost zajedničkih aktivnosti (Tomori, 2005). U takvim okolnostima, mlada osoba nema potrebe da slepo usvaja neadekvatne vrednosti i uzore iz medija i kruga vršnjaka, usled vlastite nesigurnosti.

U slučaju da ova podrška izostane, potporu i bliskost adolescent često traži u grupi vršnjaka, kojoj se nekritički predaje, tražeći u njoj zamenu za porodicu, a da pritom nije u dovoljnoj meri izgradio identitet, integritet i samopoštovanje. Adolescent još uvek nije ovladao socijalnim veštinama i postoji opasnost da bude izmanipulisan ili da doživi tešku frustraciju, nakon eventualnih gubitaka. Porodica bi trebalo da opremi adolescenta adekvatnim komunikacionim uzorima, socijalnim veštinama kao i dovoljno čvrstim samopouzdanjem, da bi sprečila njegovo pasivno predavanje i gubitak sopstvene autonomije. Adolescent u porodici ovladava veštinom upoznavanja sebe i drugih, uči da sasluša druge i proceni ljude i situacije, uči kako da se suoči sa gubicima i razočaranjima, a da njegovo samopoštovanje i stabilnost ne budu ugroženi (Slavković, 2019).

Zaključak Bandurine i Voltersove studije je da je antisocijalno i agresivno ponašanje dečaka adolescentnog uzrasta posledica učestalog fizičkog i verbalnog kažnjavanja, roditeljskog odobravanja agresivnog ponašanja prema vršnjacima i nedostatka odnosa zavisnosti na relaciji roditelj-dete (podrazumeva pažnju i naklonost koju majka i otac poklanjaju detetu, istovremeno potkrepljujući društveno poželjne oblike ponašanja i čineći dete osetljivim na njihovo odobravanje ili neodobravanje), što vodi slaboj savesti i osećanju krivice. Učestalo odbacivanje ili nedostatak bliskog odnosa sa jednim ili oba roditelja, dovodi do prekida adolescentovog odnosa zavisnosti prema roditeljima, što direktno doprinosi osećanju neprijateljstva i razvoju agresivnog ponašanja kod mlade osobe (Bandura & Walters, 1994).

Ovde ćemo samo ukratko navesti faktore koji najviše doprinose nastanku antisocijalnog ponašanja kod mladih: rana iskustva u kojima je preovladavala nasilnost, od koje se dete branilo tako što nastoji da fantazmatski razori objekt koji ga plaši, što dovodi do rasterećenja od fizičke napetosti; nesloga u porodici, nedostatak jednog roditelja, nedostatak nadzora nad decom, nedovoljna empatija, prisustvo nasilja, vezanost za majku i marginalizacija očevo uticaja, izbegavanje suočavanja sa problemima, očevo nasilje u vidu kažnjavanja koje prati majčina „zaštita“, što stvara prostor za izbegavanje odgovornosti; nepotpuna porodica, niži socio-ekonomski status; alkoholizam, skitnje i kriminogena prošlost pojedinih članova; emocionalna hladnoća u porodičnim odnosima, preterano nametljiv stav porodice, uz kruta pravila i neprijateljstvo (Slavković, 2019).

I na adolescentnom uzrastu roditelji bi trebalo da ostanu značajno važniji u odnosu na vršnjake, ukoliko je emocionalni odnos između roditelja i adolescenta topao i prihvatajući. U suprotnom, adolescent je sklon nekritičkom vezivanju za vršnjake i traženju bliskosti i zaštite u krugu vršnjaka, koje nije mogao dobiti u krugu porodice, što nosi posebne rizike. Možemo reći da najveći rizik da usvoje antisocijalne vrednosti prezentovane u medijima snose upravo mladi iz porodica u kojima vlada loša emocionalna klima, pa nemaju doživljaj pripadnosti i kroz slepo predavanje vršnjačkoj grupi, usvajanje pogrešnih vrednosti i uzora iz sveta medija, traže zamenu za porodicu.

Zašto se kriminalci predstavljaju u medijima kao idoli mladih?

Idilično predstavljanje kriminalaca kao uzora mladima može se videti i u drugim medijskim sadržajima, kao što su rijaliti programi. Ako bliže pogledamo ko su učesnici istih, mnogi od njih su optuženi ili osuđeni za teška krivična dela (pljačke, razbojništva, proizvodnja i stavljanje u promet opojnih supstanci, čak i ubistva), a značajan broj devojaka koje su stekle popularnost kroz pojavljivanje u ovakvim programima, prema pisanju štampe, bavi se prostitucijom. Očigledna je namera promotera ovakvih sadržaja da generacije mladih među učesnicima rijaliti programa nađu svoje uzore i da prostituciju i druge kriminalne radnje dožive kao nešto sasvim normalno, siguran put do lagodnog života, novca, popularnosti, uspeha. Istovremeno je cilj da mlade generacije odbace tradicionalne vrednosti, porodicu, humanost, empatiju, naporno učenje i rad kao put ka sigurnoj karijeri.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da adolescenti u značajnoj meri usvajaju životni stil, način oblačenja i izražavanja učesnika rijaliti programa (Abdul Kader & Tabassum, 2019), a neka istraživanja ukazuju na to da stavove, vrednosti, uverenja i oblike ponašanja pod uticajem rijaliti programa u znatno većoj meri menjaju devojke nego mladići, sagledavajući postupke aktera ovog programa kao normative društveno poželjnog (Hammermeister et al., 2005), što ih često navodi na javno seksualno eksponiranje (Bleakley et al., 2008).

Novinarski članci i internet portali predstavljaju život učesnica rijaliti programa kao savršen: one žive u luksuznim stanovima, nose firmiranu odeću, voze skupe automobile, ne kriju da se bave najstarijim zanatom i svoje usluge naplaćuju veoma skupo. Istina je da zapravo žive u iznajmljenim stanovima, slikaju se u automobilima koji nisu njihovi, a najveći deo prihoda od prostitucije dobijaju organizatori ovih kriminalnih radnji. Istovremeno se njihovi podvodači predstavljaju kao uspešni poslovni ljudi. Pominju se nezamislive sume novca koje ostvaruju podvođenjem prostitutki, koje popularnost stiču pojavljivanjem u rijaliti programima, kao i na internet portalima, gde navode cene svojih usluga i način na koji klijenti mogu uspostaviti kontakt sa njima. Reč je o dobro razrađenom sistemu u kome vlasnici medijskih kuća imaju značajan udeo u reklamiranju ovih kriminalnih ličnosti, na konto čega ostvaruju veliku finansijsku dobit.

Predstavljanje sveta prostitucije i kriminala kao idiličnog namenjeno je, pre svega, pripadnicima mlađih generacija koje nemaju dovoljno razvijeno kritičko mišljenje, nemaju adekvatnu podršku i nadzor od strane roditelja i podložni su manipulaciji i zloupotrebi njihove naivnosti. Takvih, mlađih ljudi, koji odrastaju prepušteni internetu i neadekvatnim medijskim sadržajima ima, nažalost, mnogo i predstavljaju idealne žrtve za organizatore kriminalnih radnji. Bez velike podrške medijskih kuća i lažnog predstavljanja sveta prostitucije i kriminala kao bajkovitog i bezopasnog, njihova dobit bi bila mnogostruko manja. Paralelno sa glorifikovanjem sveta prostitucije i kriminala, učesnici rijaliti programa su često antisocijalne ličnosti, sa krivičnim dosijeom u policiji, sklone nasilničkom ponašanju, zloupotrebi droge i alkohola i drugim bolestima zavisnosti.

Posledice ovakvih uzora na svet mladih su sasvim očigledne. Zabrinjavajući su podaci Strategije za borbu protiv droga u Republici Srbiji za period od 2009. godine do 2013. godine (2009) u kojoj se navodi da je na uzrastu od 11 do 15 godina alkohol probalo čak 57% ispitanika, a 35% imalo je prvu epizodu pijanstva. Takođe, rezultati istraživanja ukazuju na sve učestalije digitalno nasilje kod maloletnika (Robotić, 2015), kao i da su deca izložena medijskom nasilju u ranoj školskoj dobi kasnije bila verbalno, fizički i relacijski agresivnija, neprijateljski nastrojena prema drugima i sklona antisocijalnim oblicima ponašanja (Bilić, 2010).

Posledica kontinuirane izloženosti opisanim medijskim sadržajima kod mladih može biti i zavisnost od pornografije, koju prati i socijalno povlačenje, izostanak socijalnih veština, postepena rezistentnost na normalnu seksualnu stimulaciju i traganje za sve bizarnijim seksualnim sadržajima. Kroz promovisanje prostitucije, nemorala, droge i kriminalnog stila života, dobit ostvaruju pre svega kriminalci, iako je reč o nezakonitim radnjama.

Sa druge strane, ne izostaje ni dobit ostalih centara moći. Dobiti kapitalista su veće ako se aktivno radi na stvaranju bolesnog društva sa što većim brojem zavisnika. Bolesti zavisnosti uvećavaju prihode bankarskog sektora, farmaceutske industrije, privatnih klinika, kockarnica, dok zavisnici od nekontrolisane kupovine

povećavaju prihod različitih grana industrije. Posebna pretnja kapitalizmu su obrazovani, psihički stabilni, inteligentni ljudi, sa porodičnim i altruističkim vrednostima (umesto sklonosti ka bolestima zavisnosti, potrošačkom mentalitetu i rezistentnosti na svaku vrstu zla koja ih okružuje), pa centri moći delovanjem opisanih mehanizama aktivno rade na tome da ovakvih ljudi bude što manje.

Ovakav način vaspitanja mladih kroz promovisanje štetnih medijskih sadržaja ima negativan učinak na razvoj adolescenata i neke razvojne fenomene koji se na adolescentnom uzrastu događaju. Self-psihologija i teorija objekatskih odnosa opisuju te razvojne fenomene, čiji je cilj postizanje kohezivnosti selfa, odbrana od anksioznosti i napuštenosti aktivirane separacijom od roditelja. Tako govori o grupi vršnjaka u adolescenciji kao o spoljašnjem objektu čija je uloga da podržava kohezivnost selfa, između ostalog, i tako što obezbeđuje grupnog idola za idealizujući self-objektni odnos u kome se može obraditi fazno adekvatna anksioznost (Kohut, 1990). Taj grupni idol može biti istaknuti član grupe ili medijska ličnost, koja uživa naročito poštovanje članova grupe (između ostalog, to može biti i rijaliti zvezda koja prezentuje antisocijalne vrednosti).

Helena Dojč adolescentnu vršnjačku grupu naziva skloništem od anksioznosti i napuštenosti aktivirane separacijom od roditelja, što adolescenti postižu stapanjem u „zajedničko mi” grupnog identiteta, kroz sličnost članova vršnjačke grupe po odevanju, govoru, ponašanju, vrednostima, izboru heroja i „antiheroja” iz sveta medija (Deutsch, 1967).

Ukratko, analitičari klajnjanske škole (Melani Klajn) smatraju da proces sazrevanja u adolescenciji vodi od splittinga do integracije selfa. Delovanje splittinga dovodi do teškoća u prihvatanju negativnog dela vlastite ličnosti, a rešenje je bekstvo u grupni život u kome se različiti delovi selfa projektuju u različite članove grupe. Psihotični delovi selfa najčešće se projektuju u ličnost koja je izolovana i nije integrisana u grupu, ili eventualno, medijske ličnosti koje članovi grupe smatraju negativnim. Tokom razvoja, adolescent treba da prevaziđe splitting i formira kohezivan self, sposoban da toleriše njegove prihvatljive i neprihvatljive delove, bez potrebe da negativan deo vlastitog selfa projektuje spolja i druge ismeva ili ponižava.

Međutim, stiče se utisak da rijaliti programi i tabloidni sadržaji upravo podstiču primitivne mehanizme odbrane, prikazujući često osobe sa ozbiljnim psihijatrijskim poremećajima ili intelektualno ometene, koji pred kamerama postupaju neuračunljivo i autodestruktivno, izazivajući podsmeh gledalaca, koji bar za trenutak dožive sebe kao superiorne u odnosu na njih, čime se primitivni mehanizmi odbrane samo potkrepljuju. Na ovaj način mladi gledalac ne uči zdrave mehanizme odbrane, nego se služi projekcijom kao načinom da izađe na kraj s ličnim frustracijama i nezadovoljstvom samim sobom. Zdrav odnos prema ovakvim medijskim „zvezdama” je sažaljenje i doživljaj nepravde povodom činjenice da se njihova nemoć i smanjena uračunljivost medijski eksploatiše. Sa druge strane, pozitivne delove vlastitog selfa projektuju na „zvezde” rijaliti

programa koje smatra idealnim: mahom su to antisocijalne ličnosti, koje zahvaljujući kriminalnim radnjama stižu novac, slavu i popularnost.

Mnoge tinejdžerske medijske zvezde ne kriju da su sklone bolestima zavisnosti, ili kroz svoje muzičko stvaralaštvo glorifikuju kriminal, drogu, alkohol, kocku, promiskuitet, prostituciju, pa njihovi obožavaoci, identifikujući se sa njima, često usvajaju upravo ove vrednosti. Kao što je u prethodnim delovima teksta već naznačeno, upotreba primitivnih mehanizama odbrane je sastavni deo normalnog adolescentnog razvoja i razvojem treba da bude prevaziđena (Deutsch, 1967; Kohut, 1990), ali kod nezrelih osoba, koje nisu postigle kohezivnost vlastitog selfa, ovi mehanizmi odbrane ostaju dominantni.

Pravna regulativa

U Republici Srbiji Regulatorno telo za elektronske medije predstavlja nezavisnu regulatornu organizaciju sa svojstvom pravnog lica, koje vrši javna ovlašćenja u cilju delotvornog sprovođenja utvrđene politike u oblasti pružanja medijskih usluga. Regulatorno telo za elektronske medije (REM) (*Законска Регулаторна Тело, РЕТ*, n.d.) ovlašćenja u ovoj oblasti ostvaruje, pre svega, na osnovu Zakona o elektronskim medijima (2021) (Sl.glasnik RS, br. 83/2014, 6/2016 i 129/2021) i Pravilnika o zaštiti prava maloletnika u oblasti pružanja medijskih usluga iz (2015). godine. Takođe, na ovom polju odgovarajući značaj imaju i međunarodni pravni propisi: Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama i Amandmani na Direktivu o audiovizuelnim medijskim uslugama (Slavković & Slavković, 2019).

Navedenim Pravilnikom zabranjeni su samo programski sadržaji čije prikazivanje može teško naškoditi razvoju maloletnika, a to su:

- pornografija,
- brutalno nasilje, bez naročitog programskog i umetničkog opravdanja i
- drugi programski sadržaji koji mogu teško da naškode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju maloletnika (član 4. Pravilnika).

Pružalac medijske usluge kategorizuje svaki programski sadržaj koji može naškoditi razvoju maloletnika. Programski sadržaj nepodesan za maloletnike mlađe od 12 godina može se emitovati samo u vreme kada se objektivno može očekivati da oni prate program uz prisustvo roditelja, imajući u vidu uobičajen raspored njihovih aktivnosti (npr. vreme polaska u školu, radni ili neradni dan, školski raspust, uobičajeno radno vreme i dr.) (član 8. Pravilnika).

Međutim, činjenica je da se rijaliti programi i drugi medijski sadržaji koji promovišu antisocijalne vrednosti emituju i u dnevnim terminima, ili u tzv. *prime time* terminu, kada su dostupni maloletnicima. Sa druge strane, ne postoji zakonska

regulativa koja se odnosi na učešće u rijaliti programima i drugim tabloidnim sadržajima intelektualno ometenih lica ili osoba sa ozbiljnim psihičkim poremećajima, koja nisu svesna da organizatori ovakvih medijskih sadržaja eksploatišu njihove slabosti zarad povećanja gledanosti, i da mogu pretrpeti psihološke i socijalne posledice i biti izložene javnom podsmehu i vređanju, kao i da ugled njihove porodice može biti trajno narušen. Neophodna je adekvatna pravna regulativa koja će, s jedne strane, ograničiti emitovanje medijskih sadržaja koji imaju negativan vaspitni uticaj i nanose štetu mladim osobama u razvoju, a sa druge strane, onemogućiti učešće u kompromitujućim medijskim sadržajima onih lica koja ne razumeju dovoljno posledice svojih postupaka, i koja, tragajući za popularnošću i socijalnim prihvatanjem, nekritički pristupaju učešću u ovakvim programima, bez svesnosti o mogućim posledicama na njihovu psihološku, socijalnu i subjektivnu dobrobit.

ZAKLJUČAK

Na osnovu a svega rečenog u prethodnom tekstu, možemo da zaključimo da medijsko predstavljanje sveta kriminala kao idiličnog, a počinioa krivičnih dela kao „heroja“ i „vitezova“, prostitutki kao uspešnih dama koje žive luksuznim životom, nije slučajno. Iza svega stoje centri moći, koji u dogovoru sa vlasnicima medijskih kuća plasiraju ovakve sadržaje kroz najgledanije programe, sa ciljem da što veći broj mladih ljudi u razvoju krene pogrešnim putem. Cilj je formirati nesigurne ličnosti, sklone bolestima zavisnosti, koje tokom svog razvoja prate neadekvatne uzore i ne ostvaruju razvojne zadatke adolescencije. Upravo one predstavljaju idealnu jeftinu radnu snagu, kako za svet kriminala, u kome dobijaju pozicije sitnih kriminalaca ili prostitutki, tako i za kapitalizam generalno, s obzirom na to da nemaju adekvatna znanja ni socijalne veštine, nemaju šta da ponude na tržištu rada i prinuđeni su da rade za veoma slabu zaradu. Posledica prihvatanja ovakvih medijskih uzora je nesigurna i slabo integrisana ličnost, budući zavisnik, koji će kroz kupovinu droge, alkohola, usluga prostitutki, seks industrije, pornografije, kockarnica, kladionica, služiti bogaćenju kriminalaca ili kapitalista.

Najbolji način da se izbegne slepo predavanje neadekvatnim uzorima iz medija, kao i vršnjačkoj grupi koja sledi neadekvatne vrednosti je pravilno vaspitanje. Mlada osoba treba da ima stepen slobode, srazmerno odgovornosti koju pokazuje prema sebi i drugima. Najbolje mogućnosti za razvoj adolescentu nude porodice spremne na promenu, sa jakom kohezijom i dobrim interpersonalnim odnosima, direktnom i otvorenom komunikacijom, koje poštuju razlike između svojih članova, u kojima se deca osećaju voljeno. Odnos između roditelja i deteta u ranom razvoju predstavlja model kasnijih bliskih emocionalnih odnosa, na osnovu koga dete formira sliku o sebi i svetu, uči kako da modulira emocije i kako da se suočava sa zahtevima socijalne sredine.

Za opšte blagostanje adolescenta neophodni su bliski odnosi kako sa roditeljima, tako i sa vršnjacima, da bi se mlada osoba osećala sigurno. Izostanak bilo kog od dva navedena agensa socijalizacije može u značajnoj meri da oteža pravilan razvoj adolescenta. Vršnjaci i roditelji imaju komplementarnu ulogu u odrastanju mlade osobe. Roditelji predstavljaju sigurno utočište kada na planu vršnjačkih i drugih društvenih odnosa ne ide sve u željenom pravcu, dok vršnjaci predstavljaju socijalnu sferu u kojoj mlada osoba uči nove uloge, saznaje o svetu odraslih, traži novu vrstu egalitarne bliskosti. Blizak odnos sa roditeljima omogućava mladoj osobi da sa njima razgovara o svojim uzorima iz sveta medija, pozitivnim i negativnim junacima, vrednostima koje je usvojila, dilemama, događajima iz sveta vršnjačkih odnosa, željama i planovima za budućnost, kao i da roditelj detetu prenese svoja životna iskustva (Mićević et al., 2020).

Još jednom ćemo naglasiti dve ključne reči koje definišu dobro roditeljstvo i pravilno vaspitanje adolescenta, a to je adekvatan balans između podrške i osamostaljivanja. Kontrola i zahtevi predstavljaju instrumente kojima se balansira osamostaljivanje na način da ono bude primereno mogućnostima adolescenta i on zaštićen od preteranih frustracija koje bi mogle da ugroze njegov razvoj. Upravo slepo predavanje antisocijalnim uzorima iz sveta medija može da vodi sve većim frustracijama za mladu osobu i iz tog razloga, neophodan je adekvatan nadzor roditelja i uključenost u svet adolescenta, idole, vrednosti, želje. Svaki novi zahtev treba da bude izazov i podstrek za saznavanje i ovladavanje socijalnim okruženjem, taman toliki da su snage adolescenta dovoljne da ga savladaju, tako da uspeh hrani njegovo samopouzdanje i podstiče ga da savlada nove prepreke.

Pravilno vaspitanje od strane roditelja i nastavnika stavlja akcenat na formiranje medijske pismenosti kod mlade osobe. To znači da od najranijeg detinjstva dete učimo da kritički procenjuje ono što mediji nude, razlikuje vrednosti od pseudovrednosti, jasno očitava namere režisera medijskih sadržaja - kakve niske ukuse kod konzumenata pokušavaju da pobude i kakvu dobit tako ostvaruju (Slavković & Slavković, 2019).

Sa druge strane, neophodna je adekvatna zakonska regulativa koja će zaštititi osetljive društvene grupe (kako maloletnike, tako i lica sa posebnim potrebama i psihičkim tegobama) od bilo kakvog oblika medijske eksploatacije, ili direktne izloženosti medijskim sadržajima koji mogu imati negativan učinak na psihički, socijalni i moralni razvoj, odnosno psihičku, socijalnu i subjektivnu dobrobit.

LITERATURA:

Abdul Kader, N., & Tabassum, P. (2019). A Study on the Influence of Reality T.V Shows on Life Style and Academic. *International Journal of Research in Social Sciences*, 9(8), 52–61.

Bandura, A., & Walters, R. H. (1994). *Adolescent aggression: A study of the influence of child-training practices and family inter-relationships* (Facsim. ed). UMI, Books on demand. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb37443838g>

Bilić, V. (2010). Povezanosti medijskog nasilja s agresivnim ponašanjem prema vršnjacima. *Odgojne znanosti*, 12(2), 263–281.

Bleakley, A., Hennessy, M., Fishbein, M., & Jordan, A. (2008). It Works Both Ways: The Relationship between Exposure to Sexual Content in the Media and Adolescent Sexual Behavior. *Media Psychology*, 11(4), 443–461. <https://doi.org/10.1080/15213260802491986>

Deutsch, H. (1967). *Selected problems of adolescence: With special emphasis on group formation*. International Universities Press.

Hammermeister, J., Brock, B., Winterstein, D., & Page, R. (2005). Life Without TV? Cultivation Theory and Psychosocial Health Characteristics of Television-Free Individuals and Their Television-Viewing Counterparts. *Health Communication*, 17(3), 253–264. https://doi.org/10.1207/s15327027hc1703_3

Kohut, H. (1990). *Analiza sebstva*. Naprijed.

Mićević, K. J. Ž., Mesaroš, Ž. A. J., Pavlov, S. V., & Brkljač, T. S. (2020). Rizični uticaji digitalnih medija na psihofizički razvoj dece predškolskog uzrasta. *Sinteze - Časopis Za Pedagoške Nauke , Književnost i Kulturu*, 18, 33–53. <https://doi.org/10.5937/sinteze9-22205>

Potter, W. J., & Thai, C. L. (2019). Reviewing Media Literacy Intervention Studies for Validity. *Review of Communication Research*, 7, 38–66. <https://doi.org/10.12840/ISSN.2255-4165.018>

Robotić, P. (2015). Zamke virtualnog svijeta: Zaštita djece i mladih na internetu i prevencija ovisnosti. *Časopis za primijenjene zdravstvene znanosti*, 1(2), 81–96. <https://doi.org/10.24141/1/1/2/1>

Slavković, A. (2019). *Odnos roditelj—Adolescent i mentalno zdravlje u adolescenciji* (1. izd.). Alma.

Slavković, A., & Slavković, V. (2019). Uticaj agresije u crtanim filmovima na vaspitanje dece i pravna regulativa. In D. Radunović Stolić (Ed.), *Doprinos predškolsstva ostvarivanju ciljeva obrazovanja i vaspitanja: Zbornik radova sa Četrnaeste konferencije 'Vaspitač u 21. Veku'* (Vol. 18, pp. 326–334). Visoka škola za vaspitače strukovnih studija.

Theunert, H. (2000). *Gewalt in den Medien - Gewalt in der Realität: Gesellschaftliche Zusammenhänge und pädagogisches Handeln* (3. Auflage). KoPäd Verlag.

Tomori, M. (2005). Rizično ponašanje u adolescenciji—Razlike među polovima. In Vojislav Ćurčić (Ed.), *Unutrašnja i spoljašnja realnost adolescenata* (pp. 79–88). Žarko Albulj.

Закон о електронским медијима. (2021). *Службени гласник РС*, 129. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2014/83/5/reg/20220105>

Законска регулатива, РЕМ. (n.d.). Retrieved 20 December 2021, from <https://www.rem.rs/sr/regulativa/zakonska-regulativa>

Правилник о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга. (2015). *Службени Гласник РС*, 25. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/drugidrzavniorganiorganizacije/pravilnik/2015/25/1/reg/>

Стратегија за борбу против дрога у Републици Србији за период од 2009. До 2013. Године. (2009). *Службени Гласник РС*, 16. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/1/2/reg/>

RAISING OF ADOLESCENTS IN THE ERA OF REALITY SHOWS AND TABLOID JOURNALISM - LEGAL REGULATIONS

Ana R. Slavković¹ Vukan R. Slavković²

Abstract: The authors seek to answer why the criminals in media are presented in a way that does not meet the reality, which categories of young people are at the most risk considering the negative impact of these “role models”, and how the family and legislation can protect them. Behind the media presentation of the crime world as idyllic are the centres of power, which are in agreement with the owners of the media, with the aim to form insecure personalities, prone to addictions, who looks up to inadequate role models. For the proper development of adolescents, close relationships with parents and peers are necessary. Parents represent a safe haven when peer and other social relations do not go in the desired direction. In contact with peers, adolescents learn new roles, about the world of adults, and find a new type of egalitarian closeness. A close relationship with parents allows the young person to discuss role models from media, positive and negative heroes, values, dilemmas, events in peer relationships, and plans for the future, as well as to convey life experiences from parent to adolescent. On the other hand, legislation is necessary to protect social groups from media exploitation or exposure to media violence.

Keywords: raising of adolescents, media violence, family, legislation

Примљен: 10.10.2022.

Прихваћен: 04.09.2023.

¹ psihologija.ana@gmail.com, PhD. student, University of Novi Sad, Faculty of Philosophy

² vukanslavkovic@yahoo.com, College of Applied Studies for Criminalistic Studies and Security, Nis